

Тыл оонньуута

Сага уорганнара

- *Тына*
- *Хабарба*
- *Күөмэй*
- *Бэлэс*
- *Куолас силгэтэ*
- *Хос тыл*
- *Айах*
- *Тыл*
- *Тиис*
- *Уос*
- *Мурун*

**Дорбуону
этэргэ
көмөлөөхтө
р**

Дор5ооннор

8 аһа5ас дор5оон

А Б В Г Ү Д Д Ъ Е Ё Ж З И Й К

Л М Н Н Г Н Ы О Ө П Р С Ъ Т У

19 бүтэй дор5оон

Ү Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ь Э

4 дифтонг

Дорбооннору көмөлөһөр уорганнарынан көрөн наардаан

Айах - а, ы, э, и

Тыл - д, л, н, т

Тиис - с

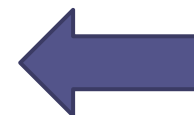
Уос - м, б, п

Мурун - м, н, ҥ, нь

1	<u>1</u>		<u>2</u>		<u>3</u>
2	<u>1</u>		<u>2</u>		<u>3</u>
3	<u>1</u>		<u>2</u>		<u>3</u>
4			<u>2</u>		<u>3</u>
5					<u>3</u>

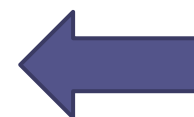
Күөл ортотугар туох баарый?

Үө

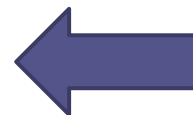
Алфавикка дор 500 ону бэлиэтээбэт хас буукуба баарый ханныктарый?

- **Сымнатар бэлиэ**
- **Кытаатыннарар бэлиэ**

Хомурдуос буукуба

Ж

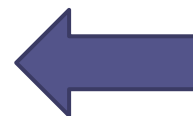
**Икки араас буукубанан биир
дорџоону бэлиэтиир аһаџас
дорџооннор**

ДИФТОНГ

**Алфавикка С буукуба
кэнниттэн ханнык буукуба
турарый?**

Т

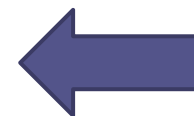
**Сахалыы алфавикка хас
буукуба баарый?**

40

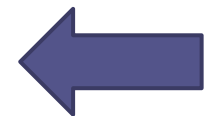
Буукубалар дьиэлэрэ

Алфавит

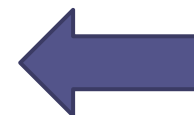
**Буукуба добордоох
сурыйааччы**

Бүөтүр Тобуруокап

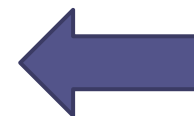
Игирэ буукубалар

- Уһун аһабас дорбооннор
- Хоһуласпыт бүтэй дорбооннор

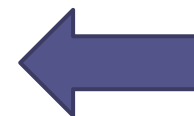
Хайа бүтэй дорбоонноор хошулаһалларый?

- Ньиргиэрэ суох б/д- к,п,с,т,х,ч
- Мурун б/д – м, н, Һ, нь
- Л

Дорьоону үөрэтэр наука

Фонетика

**Саха алпаабытын айбыт
киһинэн кими
ааттыбытый?**

Семен Андреевич Новгородов

Наар уос аһаџас дорџоонноох тылы булан суруй

Будулџан туманна, чыгдааннаах дьыбарга
Буорахпыт буруота бурџаннаан оргуйар,
Түүннэри-күннэри түрбүөтээн ытарга
Түннүктүүн, үөлэстиин барыта доргуйар.

Түннүктүүн

Наар киэн аһаҕас дорҕоонноох тыллары булан суруй

Биэс тарбах доҕоро бинтиэпкэ тинийэр,
Быысталы биэрбэккэ буулдьабыт ыйылыыр,
Бааһырбыт большевик өрүтэ мэнийэр,
Баастарын көрдөрөр, хаанынан хардыргыыр.

Тарбах, доҕоро, көрдөрөр

Ньиргиэрдээх бүтэй дорбоонтон сабаланар тылы булан бэлиэтээ

**Хамандыыр Хаан хаанна Кэннинэн кэхтимэ
Хаатырга хандалы харана хаайыытын
Хайыта сынньартан харыастан биэримэ,
Хапытаал хабала ханна да хаалбатын.**

Биэримэ

Ханнык тылларга бүтэй дорбоон пааралаһар (ханыылаһар) бүтэй дорбоонугар уларыйбытый?

Үлэһит былааһын көмүскүөх буоламмыт,
Үнүүнү-ыстыыгы тутаммыт турбуппут,
Өлөртөн куттаммат өрүөллэр буоламмыт,
Өлөрсөр –охсуһар өргөһү тупшуппут.

Былаас-былааһын
Ыстык-ыстыыгын
Өргөс-өргөһү

Бүтэһик тылы дорбоонунан ЫРЫТ

Баандаба баспытын биэриэхпит кэриэтин
Харса суох санаабыт халлааны хамнатыа,
Умайар-эргийэр күлүмнүүр күн иитин
Халыйар хааннарбыт уулларан уматыа.

Уматыа- бб, 5д

У- кылгас аһ/д, уос, кэлин, кыарабас

М-ньиргиэрдээх б/д, диэрийэр, мурун, хоһулаһар

А-кылгас аһ/д, айах, кэлин, киэн

Т- ньиргиэрэ суох б/д, пааралаһар, хоһулаһар

Ыа- дифтонг, кэлин, айах